

Katedra speciální pedagogiky Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova

Okruhy ke státní bakalářské zkoušce:

Speciální pedagogika znevýhodněného člověka s poruchami chování

- 1. Etopedie jako speciálně pedagogická disciplína, předmět a cíl oboru. Vztah etopedie k ostatním vědním disciplínám. Etiologie, klasifikace poruch chování, faktory (biologické, psychické a sociální) zvyšující pravděpodobnost vzniku a rozvoje poruch chování. Poruchy chování podle stupně společenské nepřijatelnosti (disociální, asociální a antisociální poruchy chování). Porucha chování dle MKN-10. Etopedická prevence, diagnostika a poradenství. Reedukační proces v etopedické praxi.*
- 2. Historiografický exkurz oboru etopedie. Jednotlivé historické přístupy k péči o dítě porušující závažné sociální normy a jejich vývoj v zahraničí a v našich zemích tradiční systémy, rodinné systémy, systémy s vnitřní sociální strukturou). Užití odměny a trestu v běžném edukačním a resocializačním procesu u těchto jedinců. Významné osobnosti oboru.*
- 3. Systém institucionální péče. Nařízená ústavní výchova, uložená ochranná výchova. Soustava školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče. Problematika náhradní rodinné péče (osvojení, pěstounská péče, poručenství, opatrovnictví). Charakteristika jednotlivých forem náhradní rodinné péče. Legislativní normy vázané na danou problematiku.*
- 4. Systém prevence ve školách a školských zařízeních. Školní poradenská pracoviště a školská poradenská zařízení. Postavení, činnost a význam školního metodika prevence, školního speciálního pedagoga, školního psychologa. Tvorba a obsah Minimálního preventivního programu (MPP).*
- 5. Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže. Primární, sekundární a terciární prevence, specifika prevence ve školním prostředí. Vybrané rizikové chování u dětí a mládeže a možnosti jeho řešení ve školním prostředí - záškoláctví, návykové látky, vandalismus, krádeže, sebepoškozování, domácí násilí.*
- 6. Primární prevence rizikových jevů ve školním prostředí ve vztahu k poruše chování. Problematika agresivity a šikany. Agresivita a šikana v různých prostředích, znaky šikany, vývojová stadia šikany, charakteristika aktérů šikany, možnosti odhalení šikany, depistáž, zásady a postup vyšetřování a nápravy šikany, prevence v oblasti agresivity a šikany. Diagnostika vztahů ve školní třídě.*
- 7. Institut sociálně právní ochrany dětí, orgány sociálně právní ochrany dětí a jejich úloha v systému edukace dítěte s diagnostikovanou poruchou chování. Rodina a její funkčnost, proces odebírání dítěte na podkladě screeningu a diagnostiky v oblasti dětí ohrožených poruchou chování. Úloha a možnosti sociálního odboru, soudu, školy a dalších institucí.*

8. *Problematika týraných, zneužívaných a zanedbávaných osob. Tělesné týrání aktivní a pasivní povahy, psychické týrání, sexuální zneužívání, zanedbanost a zanedbávání, syndrom CAN, zvláštní formy týrání a zneužívání, ohrožené skupiny obyvatel, ohlašování případů týrání, zneužívání a zanedbávání, možnosti nápravy a prevence. Výchovná opatření a opatření na ochranu dítěte. Zařízení sociálně právní ochrany.*
9. *Prevence v oblasti sociálně patologických jevů. Charakteristika sociálně patologických jevů, aktuální situace a trendy v této oblasti, ohrožené skupiny obyvatelstva, specifika výskytu sociálně patologických jevů ve specifických prostředích (věznice, sociálně vyloučené lokality), možnosti nápravy a prevence, pomoc obětem sociálně patologických jevů. Primární, sekundární a terciární prevence, nové trendy v oblasti prevence sociálně patologických jevů.*
10. *Vymezení základních pojmů v oblasti adiktologie. Klasifikace návykových látek dle MKN-10. Závislostní a návykové chování. Charakteristika a projevy závislostního chování, prediktory závislostního chování, rozpoznání abúzu návykových látek.*
11. *Minimalizace zdravotních a sociálních rizik osob závislých na návykových látkách. Služby sociální prevence ve vztahu k problematice překonání nepříznivé sociální situace a eliminace vzniku a šíření společensky nežádoucích jevů. HarmReduction a problémy spojené se závislostmi. Substituční programy. Sociální služby - kontaktní centra, služby následné péče, terapeutické komunity, terénní programy, hlavní metody a zacílení podpory.*
12. *Vymezení pojmů kriminalita a delikvence, rozdíl mezi nimi. Trestný čin (pojem a podstata trestného činu, třídění trestných činů, pojmové znaky trestného činu, protiprávnost a okolnosti vylučující protiprávnost). Trestní odpovědnost osob mladších 18 let (trestní odpovědnost mladistvých, opatření ukládaná mladistvým, odpovědnost nezletilců za čin jinak trestný, pojem a druhy opatření uložitelných za čin jinak trestný, úloha Probační a mediační služby ČR v této oblasti).*
13. *Historie trestu a trestání. Pojetí trestu a trestání ve starověku, středověku a v dobách osvícenství. Penologické koncepce. Osobnostní charakteristiky delikventů, typologie delikventní subkultury. Specifika práce s odsouzenými. Negativní jevy ve vězení (prizonizace, institucionalizace, ideologizace).*
14. *Penitenciární a postpenitenciární péče, alternativní tresty. Výkon trestu odnětí svobody. Kategorizace věznic. Vnější a vnitřní diferenciací výkonu trestu odnětí svobody. Oblasti výchovného působení na odsouzené prostřednictvím programů zacházení. Specifika a rozdíly výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody. Zákon o výkonu trestu odnětí svobody. Zákon o výkonu vazby. Zvláštnosti v diferenciaci mladistvých odsouzených.*
15. *Základní terminologie v oblasti probace a mediace. Vznik a vývoj probace a mediace ve světě a v ČR. Poslání a organizační struktura Probační a mediační služby ČR. Alternativní tresty. Důvody existence alternativních trestů. Význam probačních a mediačních programů.*

LITERATURA

BENDL, Stanislav. *Školní kázeň v teorii a praxi: Učebnice pro studenty učitelství*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-432-2.

BLAŠTÍKOVÁ, Lucie. *Klima školy a jeho ovlivnění školním metodikem prevence a sociálním pedagogem v základní škole*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4894-7.

ČAPEK, Robert. *Třídní klima a školní klima*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2742-4.

FISCHER, Slavomil a ŠKODA Jiří. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.

FISCHER, Slavomil; ŠKODA, Jiří; SVOBODA, Zdeněk a ZILCHER, Ladislav. *Speciální pedagogika. Edukace a rozvoj osob se specifickými potřebami v oblasti somatické, psychické a sociální*. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-792-7.

FISCHER, Slavomil. *Sociální patologie. Propedeutika*. Ústí nad Labem: PF UJEP, 2006. ISBN 80-7044-812-1.

HAVLÍK, Radomír a KOŤA, Jaroslav. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2007. ISBN 80-7367-32-74.

HAVRDOVÁ, Zuzana. *Kompetence v praxi sociální práce*. Praha: Osmium, 1999. ISBN 80-902081-8-5.

JEDLIČKA, Richard a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích. Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohupomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.

JEDLIČKA, Richard; FRANCOVÁ, Marta; KOMZÁKOVÁ, Martina a kol. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5447-5.

JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristika a penologie II*. Brno: IMS Brno, 2013. ISBN 978-80-87-182-34-5.

JŮZL, Miloslav. *Základy penologie a penitenciaristiky*. Praha: UJAK, 2017. ISBN 978-80-7452-131-7.

KALEJA, Martin. *(Ne) připravený pedagog a žák z prostředí sociální exkluze*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, 2015. ISBN 978-807510-160-0.

KALEJA, Martin. *Etopedická propedeutika v inkluzivní speciální pedagogice*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7510-159-4.

KALINA, Kamil a kol. *Klinická adiktologie*. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN: 978-80-247-4331-8.

KALINA, Kamil a kol. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: Úřad vlády ČR, 2001. ISBN 80-238-8014-4.

KALINA, Kamil. *Základy klinické adiktologie*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-4331-8.

KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-945-3.

LANGER, Stanislav. *Mládež problémová: její typy a možnosti uplatnění*. Hradec Králové: Kotva, 1994. ISBN 80-900245-3-9.

LAŠEK, Jan. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-980-9.

MATĚJČEK, Zdeněk a DYTRYCH, Zdeněk. *Krizová situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-2470-332-7.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, H. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí. Dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3336-7.

MIOVSKÝ, Michal a kol. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: SCAN, 2010. ISBN - 978-80-87258-47-7.

MÜHLPACHR, Pavel. *Sociální patologie*. Brno: PedF MU, 2001. ISBN: 80-210-2511-5.

NAVRÁTIL, Stanislav a MATTIOLI, Jan. *Problémové chování dětí a mládeže*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3672-3.

ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.

SLOMEK, Zdeněk. *Etopedie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-86723-84-6.

SMOLÍK, Arnošt; SVOBODA, Zdeněk a kol. *Etopedické propylaje I. Aktuální otázky systému náhradní výchovné péče o jedince s poruchou chování*. Ústí nad Labem: PF UJEP, 2012. ISBN 978-80-7414-529-2.

SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie, 2. díl. Teorie a praxe zacházení s vězňnými*. Liberec: Technická univerzita, 2007. ISBN 978-80-7372-204-3.

ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. ISBN 978-80-87455-14-2.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5.

ŽENATOVÁ, Zdenka. *Vztahy a nástrahy ve školní třídě*. Praha: Raabe, 2018. ISBN 978-80-7496-391-9.

Legislativní a metodické zdroje

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a preventivně výchovné péči ve školských zařízeních

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky

MŠMT ČR. Metodická doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>